

רבי שהיה עשיר גדול, והחילוק בין יעקב ועשיו הוא רק באיזה אופן ישתמשו בעשירות, שבניו של עשיו ישתמשו בעשירות לצורכי הנאת העולם הזה, אבל בניו של יעקב אבינו ישתמשו בו לשם שמים, וכמו שמצאנו ברבי שלפני מותו הגביה את אצבעותיו השמימה והכריז שהוא לא נהנה מתענוגי העולם הזה אפילו באצבע הקטנה שלו, והרי שעשירותו לא שימשה אותו להנאות העולם הזה אלא השתמש בזה לצרכי גבוה.

גודל הניסיון בלימוד התורה יומם ולילה

"ועקב איש תם יושב אוהלים", (כ"ה ט"ז). ראוי להתבונן מדוע לא ניסה הקב"ה את יעקב אבינו בשום ניסיון כמו אברהם ויצחק, והרי אברהם התנסה בעשרה ניסיונות, ויצחק התנסה בעקידה, ורק יעקב אבינו לא התנסה בשום ניסיון, ודבר זה אומר דרשני - מדוע נשתנה יעקב אבינו משאר האבות ולא התנסה בשום ניסיון, [ואף שסבל הרבה ייסורים בחייו, אבל לא מצאנו בחז"ל שתכלית הייסורים היו בגדר "ניסיון" כמו אצל אברהם אבינו]. ונראה לפרש בזה כפשוטו, שבאמת להיות "יושב אוהל" הוא הניסיון הגדול ביותר, שהרי לימוד התורה שבעל פה מלא בקשיים המסתערים על האדם מיום ליום, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא פרשת נח, ג) **"כל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה"**, ולכן לא היה צריך יעקב אבינו ניסיונות אחרים, שהרי עצם הדבר שישב ולמד יומם ולילה ביגיעת התורה, ומאס לגמרי בעולם הזה, זה היה ניסיונו הקשה - מידי יום בימונו.

ניתוק מרשעים שלא יהיה להם חלק בזכות התורה שלנו

"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו", (כ"ה כ"א). הדבר תמוה מדוע היו כל אמותינו עקרות. ובגמ' ביבמות (ס"ד ע"א) פירשו בזה, "למה נתעקרו האמהות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן ומתאוה לשיחתן", ועיין עוד במדרש כאן (ב"ר מ"ה, ד) שהביאו טעמים נוספים. והנצי"ב (בהעמק דבר כאן) פירש בזה עוד טעם, שאם לא היו אמותינו עקרות, אז היה מעורב כוח אבותיהם הרשעים בכוח ההולדה של עם ישראל, ולכן סיבב הקב"ה שהם יהיו עקרות - ובדרך הטבע לא היו יכולים להוליד, ונמצא שכל כוח ההולדה שלהם היה ללא שום שייכות לאבותיהם הטמאים, ועי"ז נעקר שלשלת ייחוס תולדותיהם מאותם רשעים, ונוצרו ישראל בקדושה ובטהרה ללא שום תערובת פגם ופסול.

וכע"ז מצאנו בבלעם שכאשר אמר לו הקב"ה (במדבר כ"ב י"ב) "לא תאור את העם", השיב בלעם שהוא רוצה לברכם, ועל זה השיב לו הקב"ה אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך", (הובא ברש"י שם). ובפשוטו הדבר תמוה מדוע רצה בלעם לברכם, והרי הוא היה שונאם וביקש לקללם, וגם צ"ב מדוע לא הסכים הקב"ה שבלעם יברך את ישראל. אמנם סוד העניין בזה, שבלעם ידע שאם ברכת ישראל תעבור דרכו, יהא בזה נזק עצם לעם ישראל, כי עצם הדבר שיש לגוי רשע שייכות ושותפות בכל השפע של ישראל, הדבר מזיק מאוד לקדושת ישראל ופוגם מאוד בטהרת ונקיות עבודת ה' של כל עם ישראל, - ועל דרך זה ממש מתפרש הטעם שאמותינו היו עקרות, כי אם לא היו עקרות, היה לאבותיהם הרשעים שייכות ושותפות בכל המשך קיום ישראל לדורות, והיה הדבר עלול להזיק מאוד לישראל ח"ו.

ומטעם זה גדולי ישראל צוק"ל השתדלו תמיד לפעול להעמדת הישיבות ומוסדות התורה בלא שותפות לרשעים, כי כשמקבלים כסף מהרשעים אז הם מקבלים כוח ושותפות בישיבה, וכן סיפר לי מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, שהקדוש ה"חפץ חיים" עמד על כך שבישיבתו יקבלו תרומות רק משומרי שבת, וביאר שאף שנדמה שכדאי לקבל כסף מאת מחללי שבת, אבל הדבר נכון רק לפי שעה, ולעתיד ההפסד הוא גדול יותר, שהם בתרומתם נעשים שותפים בתורת התלמידים, והדבר פוגם מאוד בקדושה שמשיגים בלימוד התורה"ק, וממילא גם מאבדים את הסייעתא דשמיא בלימוד התורה, ובלא סייעתא דשמיא אי אפשר להשיג הבנה בתורת ה'.

ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה נאה דורש ונאה מקיים, ולא הסכים לקבל סיוע לישיבה מכספם של רשעים, וגם כאשר לא היה לחם בישיבה והיו אנשים מחללי שבת שביקשו לסייע ולהוציא את הישיבה לגמרי מחרפת רעב, עמד כחומה בצורה ולא הסכים בשום פנים ואופן לקבל כסף ממחללי שבת, והיה אומר שהרבה מהצלחת הישיבה תלויה בטהרת הממון.

עיקר מעלת הייחוס תלוי ביניקה הרוחנית של הבן מאביו
"ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק", (כ"ה י"ט). צ"ב מהו כפלות הלשון שלאחר שכבר כתוב בתחילת הפסוק "אלה תולדות יצחק בן אברהם", נאמר בשנית "אברהם הוליד את יצחק", (ועיין בפירוש"י).

ונראה בביאור הדבר, דהנה באמת יש לתמוה מה שייך כלל לשון "אברהם הוליד את יצחק", והלא לשון "הוליד" שייך רק כלפי האישה שהיא המולידה בפועל, אבל כלפי האב לא שייך לשון זה, וע"כ נראה שלשון "לידה" כלפי אברהם מתייחס ללידה רוחנית, שכן אברהם אבינו בנה את מהותו של יצחק ופנימיותו ברוחניות, והעמידו להיות בנוי במידת הגבורה ומסירות נפש, וזה נקרא "לידה" באמת, ומשום שנתן לו "חיים" שזיכה אותו לחיי העולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין י"ט ע"ב) "כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו". ומעתה לפי"ז יש לפרש היטב כפלות לשון הפסוק, שלהורות בא שיצחק נולד מאברהם בשני החלקים, הן בחלק הגשמי וכפי שנאמר בתחילת הפסוק "אלה תולדות יצחק בן אברהם", והן בחלק הרוחני וכפי שנאמר "אברהם הוליד את יצחק" **ולהשמיענו בזה**, שיצחק זכה לייחוס גדול, שהרי נולד מאברהם אביו גם בגשמיות וגם ברוחניות. **ויש ללמוד מזה יסוד**, שעיקר מעלת הייחוס הוא דווקא כאשר נולד הבן מאביו גם בגשמיות וגם ברוחניות, אבל מי שנעשה חוטר מגזע צדיקים רק בגשמיות ולא ברוחניות, והיינו - שלא ינק מאבותיו הצדיקים את שיעור קומתו הרוחנית, אין שום מעלה בייחוסו, ואדרבה, ייחוסו נהפך עליו לתביעה - שמאחר שגדל בבית אנשים גדולים, מדוע ינק מהם רק בגשמיות ולא ברוחניות.

ודע, שעיקר תפקיד האב בגידול בנו, הוא בחלק הרוחני, והיינו שיחנכו מתחילת גידולו לתורה ויראת שמים, ויפזר ממונו לשכור לו רב, ואם צריך גם ישכור לו חברותא או מלמד פרטי, ובזה דווקא הוא נקרא אב אמיתי, שנותן לבנו חיי העולם הבא, ובנו יונק את מהותו וגידולו הרוחנית מאביו, אבל אם הוא משפיע על בנו בעיקר בגשמיות, חסר לו בעיקר תפקידו כאב.

ביאור מעלת צדיק בן צדיק

"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה', ותהר רבקה אשתו", (כ"ה כ"א). פירש"י, "ויעתר לו, לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע". וראוי להבין מהו מעלתו של צדיק בן צדיק, והרי מסברא היה נראה להפך, שמעלת הצדיק בן רשע עדיף יותר כיון שעזב את דרך אביו במסירות נפש, והרי הוא עדיף מצדיק בן צדיק שמטבעו ממשיך את דרך אביו. ונראה לפרש כפשוטו, שמעלת צדיק בן צדיק הוא שמתפלל בזכות אבותיו ולכן נענה יותר, ואע"פ שגם הצדיק בן רשע יש לו זכות עצמו, מ"מ כבר כתב רש"י בפרשת ואתחנן (דברים ג' כ"ג) שאין דרך הצדיקים להשתמש בזכות עצמם כדי להיענות בתפלתם, וא"כ מבואר היטב שדווקא הצדיק בן צדיק יש לו זכות אבות להיענות בתפלתו, אבל צדיק בן רשע, אין לו זכות אבות, - ומאיך גם זכות עצמו איננה עומדת לו לקבלת תפילותיו, שהרי הצדיקים אינם רוצים שהקב"ה יקבל תפילתם בזכות עצמם. [וטעם הדבר שאין הצדיקים מבקשים בזכות עצמם נראה פשוט, כיון שאם יבקשו בזכות מעשיהם הטובים, ינכה להם הקב"ה מהשכר הקצוב להם לעולם הבא, ולכן מבקשים "מתנת חינוך" - שלא מחמת מעשיהם הטובים].

ונראה עוד לפרש בזה באופן אחר, שרבקה שהייתה רגילה לחיות בין רשעים, הייתה מתפללת בדרגה כזאת לפי המושגים שלה בתפילה, אבל יצחק שהכיר את אביו והתרגל אצלו למושגים גבוהים מאוד בגדלות, אזי עבודת התפילה שלו הייתה הרבה יותר גדולה מעבודתה, כי דמות דיוקנו של אביו היתה לפניו והשתוקק תמיד להיות כמותו. **וזהו כלל גדול, שמי שמתרגל לחיות בין צדיקים, כל עבודתו מתרוממת מאוד למושגים אחרים.**

השימוש הנכון של עשירי ישראל בעשירותם

"שני גויים בבטנך" (כ"ה כ"ב). פירש"י, "אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים".

ראוי להבין מדוע נתגלה לרבקה בשעת עיבורה, עניין עשירותם של אנטונינוס ורבי, ומה שייכות יש לזה לעצם הולדת ויצירת עם ישראל לעם. ונראה שבנבואה זו נאמר לרבקה מהות החלוקה בין עשיו ליעקב, דהנה ידוע מה שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו זוטא י"ט, ועוד) שבשעה שהיו יעקב ועשיו במעי אמם, הם עשו חלוקה ביניהם - עשיו נטל את העולם הזה, ויעקב נטל את העולם הבא, ונראה שכלפי זה באה נבואה זו להורות שאין הכוונה שבניו של יעקב אבינו יחיו בעניות, אלא גם אצל יעקב אבינו יהיו עשירים - וכמו

עיקר גדלות האדם תלויה בניצול הזמן

ו"יגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, ויעקב איש תם וישוב אוהלים", (כ"ה, כ"ז). פירש"י, "איש שדה - כמשמעו אדם בטל, וצודה בקשתו חיות ועופות". בלשון הפסוק משמע, ששורש טומאת עשיו הייתה שהיה "אדם בטל", וכמו שפירש רש"י "איש שדה - אדם בטל", ובכך הגדירה תורה את מהות קלקולו של עשיו שלא מילא את זמנו בעסק המצוות, וחפיש לצוד בקשתו חיות ועופות כדי להעביר את הזמן, ולעומתו יעקב אבינו - עיקר כוחו ומדריגתו היה מכוח שהיה מנצל את הזמן ללימוד התורה, וכמפורש בהמשך הפסוק "ויעקב איש תם וישוב אוהלים".

והדברים מבהילים למתבונן - עד היכן כל גדלות האדם תלויה בעניין ניצול הזמן, שכאשר באה תורה להגדיר את מהות החילוק בין יעקב לעשיו, כתבה תורה עניין זה, שעשיו היה בטלן ויעקב אבינו לעומתו היה מנצל את זמנו, וזהו באמת עיקר ניסיון האדם בעולם - אם הוא מבזבז הזמן להבלים או שיושב ועוסק בכל רגע בתורה ועבודת ה'. וזהו הביאור בכך שיעקב אבינו נקרא (ב"ר ע"ו, א) "בחיר האבות" אע"פ שלא התנסה בניסיונות כאברהם אבינו או כיצחק אבינו, **כי מאחר שיעקב אבינו התייחד בהיותו "יושב אוהל", והיה שקוע באוהלה של תורה, לכן עלה במעלתו עד שנקרא "בחיר האבות", כי מעלה זו היא שורש הכל. ועובדא ידענא במרן הגרי"ז זצ"ל, שפעם בא אליו אחד וסיפר לו על תלמיד חכם ששקוע בתורה בהתמדה נוראה, והוסיף שאינו יודע אם הוא צדיק, והשיב לו מרן זצ"ל, "אצלי הצדקות הכי גדולה הוא התמדה". (די גרעסטע פרומקייט איז התמדה).**

כלל הדבר מתי יש לקרב רשע ומתי יש להרחיקו

"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב", (כ"ה, כ"ח). פירש ה"אלשיך" הקדוש, שבוודאי יצחק אבינו ידע את האמת שיעקב הוא הצדיק ועשיו הוא הרשע, אבל מ"מ סבר שיש לקרב את עשיו ב"ימין מקרבת" כדי שישבו מדרכו הרעה, וכן מדוקדק מלשון הפסוק שלגבי רבקה נאמר "ורבקה אוהבת את יעקב" בלשון הווה, אבל באהבתו של יצחק לעשיו נאמר "ויאהב יצחק את עשיו" - בלשון עבר, ומשום שאהבת רבקה ליעקב הייתה אהבה קבועה ומתמדת ואיתנה, אבל אהבת יצחק לעשיו לא הייתה אהבה קבועה ומתמשכת, אלא רק אהבה לזמן כדי שעכ"פ לא יתקלקל יותר, ולכן היא נאמרה בלשון עבר - ולהורות שלא היה אלא לזמן מועט עד שיחלוף הזמן ותתבטל האהבה. אמנם עדיין יש לשאול מדוע יצחק קירב את עשיו, והרי לגבי ישמעאל מצאנו שאברהם אינו שילח את ישמעאל ולא קירבו, ומדוע יצחק קירב את עשיו - ושלא כהנהגת אברהם כלפי ישמעאל. ונראה בביאור העניין, שישמעאל היה נוהג כרשע גם בתוך ביתו של אברהם, ואף היה מתגרה עם יצחק ומתווכח עמו בענייני אמונה, וכדאיתא במדרש (ב"ר נ"ג י"א, והובא ברש"י לעיל כ"א י'), שישמעאל היה טוען שהוא הבכור ונוטל פי שנים, והיינו שלדבריו הוא הבכור והממשיך הרוחני של אברהם ולכן מגיע לו פי שנים, ומחמת זה הוכרח אברהם לגרשו מביתו

כדי שלא ישפיע על יצחק מהשפעתו הרעה, [וכן איתא ברש"י לעיל כ"א י', דכל עיקר טענתה של שרה לגרש את ישמעאל, הוא מפני שהיה מתווכח עם יצחק על הבכורה, והיינו כנ"ל שהיה מתווכח עמו בענייני התכלית]. אכן לעומת זאת, עשיו לא היה מרשיע בעבירות בתוך ביתו של יצחק, אלא אדרבה היה נוהג כצדיק גמור בביתו של יצחק, וכמו שאמרו חז"ל על מעלת כיבוד אב ואם של עשיו (ב"ר ט"ה ט"ז) "אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשיו את אביו, עשיו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות" וכו', וכן אמרו חז"ל שעשיו היה שואל את אביו יצחק "כיצד מעשרין את התבן ואת המלח", ולכן לא היה מסוכן להחזיקו בתוך ביתו של יצחק, ואע"פ שמחוץ לביתו של יצחק היה מופקר לגמרי וחפיש את הנאת ה"מזומן" בעולם הזה, מ"מ כיון שבתוך הבית לא היה נוהג כרשע, לא היה סכנה להחזיקו בבית, ולכן רצה יצחק לנהוג כלפיו בעבותות האהבה ולקרבו אליו כדי שעל ידי התקרבותו ליצחק הוא יחזור בתשובה. **וזהו לימוד גדול להורים**, שאם אחד מבני הבית נעשה רשע ופוקר עול רח"ל, אין להחזיקו בתוך הבית אם הוא נוהג כרשע גם בתוך הבית, כי הוא מסוכן מאוד להשפיע לרעה על כל בני הבית, **ורק אם בתוך הבית הוא נוהג כאחד מבני הבית ואינו מסוכן לקלקל אחרים, אז נותנים לו להיכנס לבית ואפשר לקרבו כדי להחזירו למוטב.**

עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה

"ויבז עשיו את הבכורה", (כ"ה, ל"ד). הנה כולנו רגילים להסתכל על עשיו בבז על שמכר את הבכורה בעבור נזיד עדשים, אבל אנחנו שוכחים שלפעמים גם אנחנו יושבים שעה או יותר ומדברים דברי הבל ומבזבזים זמן יקר שאפשר להשיג בו שכר לנצח כפשוטו, וכל זאת בעבור נזיד עדשים של הנאה חולפת ופעוטה, והרי אנו ממש דומים לעשיו שאע"פ שבשכלו ידע היטב מהו מעלת הבכורה, אבל לא התגבר על תאוה רגעית לקבל הנאה במזומן, וכך גם אנו אע"פ בשכלנו יודעים אנו היטב שהתורה יקרה מפנינים ומזהב ומפז רב, אבל לא מתגברים על היצר הרע ליהנות במזומן מהנאה רגעית של דברים בטלים אע"פ שבזה אנחנו מבזבזים חיי נצח. ועל זה נאמר (במדבר ט"ו ל"א) "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תיכרת הנפש היא מישראל", ואמרו חז"ל (סנהדרין צ"ט ע"א) זהו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק.

וכן גם מי שמספר לשון הרע וכיו"ב רח"ל, הרי אף שבשכלו הוא בוודאי מאמין בכל דברי חז"ל שהפליגו בעונשו, אבל כיון שבשעת מעשה הוא נהנה, אזי התאוה מעבירה אותו על דעתו, וח"ו עלולים אנחנו להיות כעשיו שצעק צעקה גדולה ומרה כשנגמרה תאוותו והבין כמה טיפש היה שאיבד את הבכורה וחיי העוה"ב. ויש בני תורה שקשה להם לפרנס ולכלכל את בני ביתם, ויש להם ניסיון לעזוב את לימודם בכולל כדי לעבוד לפרנסתם, אבל כשידעו מה המשמעות של חיי נצח שיזכו לה על ידי התורה, הם ישמחו בגורלם שזכו להיות בני תורה ולא יסכימו לעזוב את עולם התורה, ויידעו שמוטב להם לוותר על הנאת המזומן בעולם הזה, והעיקר שיזכו להרבה תענוגים אין סופיים בחיי הנצח בעולם הבא.

עובדות והנהגות שקיבל מרן רבינו שליט"א על מרן הגרב"ד ליבוביץ זצוק"ל

(נדפס לרגל יום ה'יא"צ שחל בשבוע הבעל"ט)

[א] שמעתי מבני משפחת הגה"ק רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, שתמיד היו רגילים לרמוז לרבי ברוך בער ראשי פרקים מהחדשות המתרחשות בעולם, אבל לאחר שהיטלר ימ"ש עלה לשלטון ביקש הגרב"ד כיפסיקו להודיע לו חדשות מההיתונים מה שנעשה במלחמה, ואמר שבשעה כזאת ששם ישראל סובלים צרות נוראיות, תובעים בשמים מכל מי שיועד מהמצב שיהא שותף בצער הכלל עד שירגיש שצרות ישראל פוגעים בו עד דכדוכה של נפש, והוא אינו יודע אם יוכל למלאות חובתו ולהצטער כראוי בצער הכלל, ולכן היות שהוא בלא"ה מתפלל, והוא גם אינו יכול לפעול להציל עוד כלום, עדיף שלא ישמע כדי שלא יאה נתבע על שלא השתתף כראוי בצרתם של ישראל.

[ב] סיפר לי הגרי"ד זצ"ל בנו הגדול של מרן הגרי"ז זצ"ל, שבזמן שהגאון רבי ברוך בער זצ"ל היה באמריקה, היה הגרב"ד זצ"ל נבון מאוד אם יש לחשוש שם שזמן השבת הוא מה שקוראים שם יום ראשון, כי לא ידע אם לפי דעת הרז"ה בפ"ק דר"ה דס"ל שזמן השבת מתחיל שש שעות למזרח מירושלים והיינו בסוף סין, ומאז מתחיל היום, ולפי שיטתו ביפאן וניו זילנד השבת הוא מה שקורים שם יום ראשון, אולי גם באמריקה שבת שם הוא מה שנקרא יום ראשון, ושלא טלגרמה למרן הגרי"ז זצ"ל שיוורה לו מה לעשות. ובניתיים מספק החמיר בע"ש שבת ויום ראשון, ולאחר עיון בסוגיא עם הגאון רבי שמחה זליג זצ"ל, השיב מרן הגרי"ז זצ"ל מיד שבאמריקה אין שאלה כלל.

[ג] הגרב"ד זצ"ל אמר, שמעולם לא אמר לבני ישיבתו דבר נגד המזרחי, אלא הוא מעורר אותם להתחזק בענייני תורה באופן כללי, ולפעמים גם מסביר מה הוא שיטת המזרחי, ואם הם מצד עצמם בוחרים ללכת נגד המזרחי, הרי"ז הוכחה שהם מעצמם מבינים שדרך שמירת התורה הוא להתרחק מהם.

הופיע וי"ל ספר "קנין דעה" על שו"ע הלכות ריבית, מאת חתנו של מרן שליט"א, הגאון הגדול רבי יששכר שרייבער שליט"א, אשר מרן רבינו שליט"א כתב על ספרו: "מקיף ומבאר היטב בלשון קל יסודי הדברים מהש"ס והפוסקים עד ההלכה למעשה, ומחדש הרבה חידושים והערות הלכה למעשה. שראוי להפיצו לזכות הרבים, ומי כמוני יודע גודל יגיעתו שנים הרבה בהלכות ריבית, וכל מעיין בצדק ישפוט ביושר מעלת הספר ותועלתו" (ניתן להשיג הספר בחנויות הספרים ואצל בני המחבר)